

Peyami Safadan Seçmeler

– Durdu ŞAHİN · 09 Mart 2010

'Okumak, her şeyden evvel, muharrirle kıyasıya bir mücadeleyi göze almak olmalıdır' (s. 27) .

'Türkiye'de kitap kadar hakarete uğrayan hiç bir mal yoktur' (s. 32) .

'Göklerde yıldırımını avuçlayıp kuyulara atan, atomun göze görünmez dünyasma sokulup tabiatın ince yapısını keşfeden insan, enginlere dalan ve fezaları mıcıklayan insan, icat ettiği vasıtalarla fersahlarca ötesini gören, işiten, yakına getiren ve kendisi için mesafeleri yok eden insan... Kendini hayvanda aramanın, kökündeki büyük mana ve imkandan haberi olmamanın cezasını çekiyor' (s. 34) .

'Politika ve harb tarihi kılıcın zaferleriyle doludur, fakat kültür ve medeniyet tarihini yapan, kalbin zaferleridir. Birinciler geçer, ikinciler kalır' (s. 38) .

'Batı medeniyetinin bizi nasıl kurtaracağını düşünmeden önce, onun kendi kendisini nasıl kurtaracağını düşünmeliyiz. Doktoru can çekişen bir hastaya benziyoruz' (s. 40) .

'Ortegay Gassef'in dediği gibi, Batı medeniyetinin temeli olan ilim ve onun iki temeli olan fikir ve lojik kendi kendini kökünden baltalamıştır' (s. 43) .

'Bilginin, kültür haline gelebilmesi için, zekânın endüstrisinde mamul madde, yani fikir haline gelebilmesi gerekir' (s. 47) .

'Sihhatinizin, servetinizin ve varlıklı büyüklerimizin, size verdikleri güven en büyük düşmanımızdır. Tanıdığım mirasyedilerin oğu tembel, serseri ve perişan oluşturdur' (s. 49) .

'Kendinizi parasız, sıhatsız ve fcmstesiz telakki ediniz, Muvaffak olacaksınız' (s. 49) .

'Sosyal hayatın canlı bir sergisi olan tarih mefkure harikalarıyla dolu-dur: Termopil'de üç yüz İspartalımn yüz binlerce İranlı'yı mağlup etmesi bir ideal harikasıdır. Jeanne D'are adındaki cahil çoban kızının İngilizler'i Fransız vatanından kovması bir ideal harikasıdır. Bağımsızlığım ve birliğinin kaybeden Almanya, İtalya, Polenya, Çekoslovakya, Yugoslavya'Geri adam ve geri millet, gençliğin yalnız tabiat lügatındaki ma-nasını anlatmakla kalandır, ileri a-dam ve ileri millet, gençliğin tabiat lügkatındaki manasına cemiyet lügkatındaki manasını da katandır' (s. 51) .

'Çırpıştırma yazı, kolay cümle, göz boyayıcı resim, şatafatlı isim, hoppa mevzu, züppe şekil, kübik çizgi, fütürist manzume, kötü kağıt, pis baskı istemiyor. Düne kadar en iyiyle en kötünün dirsek dirseğe

kendini piyasaya arz ettiği disiplinsiz ve mertebesiz bir neşriyat kalabalığı önünde şaşırın okuyucu, bugün ne istediğini daha fazla biliyor' (s. 55) .

'Tarihinin sürekliliğini kaybe-den bir millet her şeyini kaybetmeye mahkûmdur. Hafızası parça parça kopmuş bir akıl hastası gibi, geçmişiyile, hatıralarıyla ve benliği-ni terkip eden bütün varlık unsurlarıyla ilgisi kesilmiştir. Yabancı tesir ve müdahalelere, yabancı vesayete hazır ve muhtaç bir halde, evvela bağımsızlığının, sonra da bütün milli Şahsiyetini ve varlığını'İnsanlar arasında Allah'a inanan dehaler ve büyük zekâlar pek çoktur; eşekler arasında ise, hiç yoktur' (s. 86) .

'Türkiye'mizde halka yol gösteren ve ışık tutan aydınlar arasında din yobazları kadar, politika yobazları, inkılap yobazları, yenilik ve eskilik yobazları da az değildir' (s. 95) .

'Yobazlığın ilk işareti tenkide tahammülsüzlüktür' (s. 96) .

'Her çeşit yobaz dinin de, ilmin de, inkılabın da politikanın da, her türlü düşüncenin baş belasıdır' (s. 96) .

'Türkiye'nin din yüzünden geri kaldığı propagandası da iftiradır. Türk tarihinin yükseliş devirlerin-de dinimize bağlılığımız da zirveye ulaşmıştı. Din yüzünden gerileme-dik, gerilediğimiz için din bağlarımız gevşedi, islamiyet i hakkıyla bilmeyen din düşmanlarıyla din softaları, bu geriliğin yetiştirmeleridir. İkisi de gerilik örneğidir ve felaketlerimizin sebebidir' (s. 102) .

'Sanatta ölüm vakası görülmemiştir. Müze, mezarlık değildir' (s. 148) .

'Avrupa fikir adamları arasında Dođu'ya dönüşün tek selamet yolu olduğu ileri sürülürken, biz bundan habersiz, Batı'ya yönelmiş bulunuyorduk' (s. 150) .

'Tarihsiz tekamül olmaz'(s. 158) .

"Maddenin yıkılması ilmin yıkıl-ması demek değildir. Modası geçmiş nezarileri ilim zannedip manevi değerlere saldıranların yıkılması demektir. Nazariye geçer, ilim kalır' (s. 65) .

'Hürriyet, hayatın hızı ve akışıyla bir giden ve her tarafa giden, geniş ve taşkın ir ruh halidir. Daha sıkı düşünülürse hürriyet, hayatın ve ruhun ta kendisidir' (s. 69) .

'Ben kendimi geride bırakmaya, kendimden daha fazla haklı ve imtiyazlı olmaya, kendimi aşip taşmaya cehdetmezsem yaşamıyorum demek-tir' (s. 70) .

'Hakiki demokrasi, her ferдин kendi iç disiplinin kurduğu, dış baskıya muhtaç olmadığı memleketlerde mümkündür. Bundan da, gerçek demokrasinin bir anayasa meselesi olmadan evvel, bir pedagoji meselesi olduğu neticesini çıkarmak yanlış değil' (s. 77) .

'Hakiki tefekkür, cins fikirler ilkah ederek şahsiyetin rahmi içinde yatan orijinal telakkinin rüşeymini büyütme ve doğurtmaktır' (s. 140) .

'Her gençten bütün yabancı ideolojilere karşı beklenecek şey, alaka ve mukavemettir. Alaka, başka fikirlerin şahsiyete ilkahı için, mukavemet de şahsi görüşün doğması için şarttır. Her yabancı görüşü alemşumul hakikat iştiyakından doğan bir bilgi ve sevgi içinde, fakat şahsiyetin mukavemetinden doğan bir tenkit, gereksiz ve halis bir tenkit ruhuyla karşılarırsa, bize göre bir tefekkür, bize göre bir edebiyat ve sanat doğması çini paylarına düşeni yapmış olacaklardır' (s. 144) .

'Yobaz, bilgisiz ve haristir; yobaz münakaşa etmez, söver, kendinden daha bilgisizleri kışkırtır. Gözleri dönmüş bir avam hatibidir' (s. 170) .

'Kitabını bir yerde unutmuş gibi ruhunu kaybedip arayan milletler vardır. Biri de biz' (s*. 187) .

'Şark tefekkürü ve sanatı ekseriye üç büyük tem üstüne kalmıştır. Mütefekkirine, şairine, musikişinasına Allah'ı sorunuz, aşkı sorunuz, ölümü sorunuz, cevap alırsınız, geri tarafıyla meşgul olmaya tenezzül etmeyişi, Asya'nın derin sessizliğini tayin eden hususi bir manadan ileri geliyormuş gibidir' (s. 299) .

'İlme hala hayranız, fakat artık o uğrunda her şeyi kurban ettiğimiz müstebit bir put değildir. Hizmetlerinden faydalıyoruz ve ona minnettarız, fakat artık ona bütün ümitlerimizi bağlamıyoruz. O, daima bir kudret ve kuvvettir, fakat onun her tarafı sarmasına rağmen bir tek ve en tesirli kuvvet olduğunu kabul etmiyoruz. Onun gözünden kaçan meseleler olduğunu biliyoruz. İlim bize kainatın kabule değer bir izahını veya tefsirini yapmaktan acizdir. Bir ahlak tesis etmekten acizdir. İnsanlığın sosyal evriminde dinin veya dinlerin yerini almaktan acizdir' (s. 310) .

Faruk K. Timurtaş - Ergin Göze, Peyami Safa'dan Seçmeler.Yağmur Yayınlan, 2. Basta İst. 1976.

Durdu Şahin